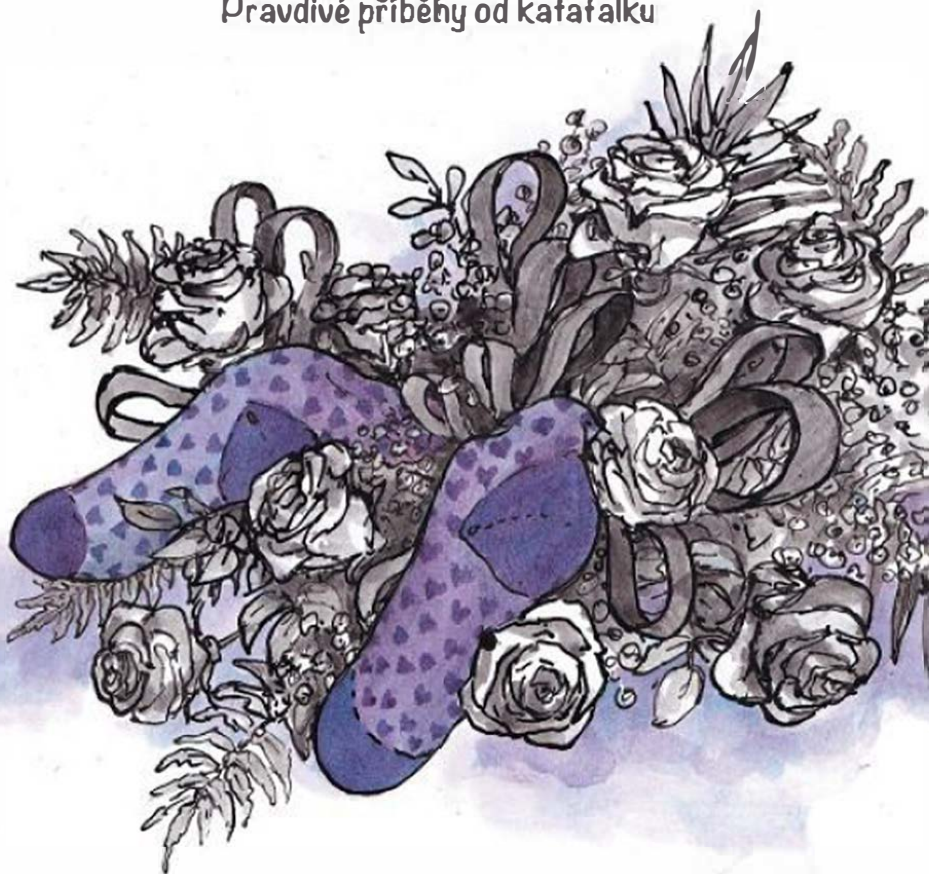

A NEZAPOMEŇ NA PONOŽKY

Pravdivé příběhy od katafalku

Helena Vrábková

A nezapomeň na ponožky
aneb
Pravdivé příběhy od katafalku

Helena Vrábková

Vydalo ve formě e-knihy Nakladatelství ČAS, Řitka 2021

Copyright © Helena Vrábková, 2021

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2021

Illustration © Nela Korbelová, 2021

Cover & Layout © Alena Šulcová, 2021

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2021

ISBN 978-80-7475-354-1 (ePUB)

ISBN 978-80-7475-355-8 (pdf)

ISBN 978-80-7475-356-5 (Mobi)

Žádná energie se neztrácí...

Albert Einstein

„TY, HELO, JAK TO MŮŽEŠ DĚLAT?“

Tohle je přesně ta otázka, kterou dostávám poslední roky každou chvíli. Jak já jenom můžu dělat toho řečníka na pohřbech?

„Inu, nikdy nepochopíš žádného Indiána, dokud neujdeš sto mil v jeho mokasínech,“ říká jedno staré známé indiánské přísloví. Je to pravda. A tak bych asi na úplný začátek měla pár věcí osvětlit a snad i vysvětlit, protože není nad to, když je jasno.

Ne nadarmo se říká po meči a přeslici. Tedy v mém případě po meči.

Otec býval dlouholetým členem Jednoty K. H. Borovského a jako takový musel občas nějakému zesnulému bratrovi nebo sestře promluvit nad rakví.

Jednou, bylo to v zimě, ho také čekal jeden proslov, ale co s dcerkou? Měl mě právě ten den mít na starost, maminka musela odjet, a nemohl mě nechat doma samotnou. Byla jsem prvňáček, ani jsem pořádně ještě neznala všechna písmena, ale už jsem dokázala přečíst na černé stuze monstrózního věnce „Spi sladce“. Pravda, moc jsem tomu nerozuměla, nikdo mi v té době ještě nezemřel a slovo smrt bylo tak nějak vzdáleně cizí.

Ten obřad mě ale okouzлил. Nějakým zvláštním vnitřním zrakem pořád vidím starého Čumpelíka

s obrovským Vaškem, bubnem na břicho, jak do něho mlátí paličkou, trumpeta táhle vzlykala a harmonika s klarinetem ji krásně doplňovala, pan farář stál na kopci hlíny a padaly mu brejle a tatínek si vzal papír (brejle tenkrát ještě nepotřeboval). A pan farář tu truhlu kropil a potom ji po silných lanech dali do té obrovské díry a všichni házeli větvičky a byli tak smutní... A já se dívala na to divadlo jménem konec a nějak to ve mně zůstalo. A léta plynula...

Když jsem byla pubescent, zjistila jsem, že mám ráda hřbitovy. Přitom mám fobii z mrtvých. Dobrovolně jsem chodívala na hřbitov zapalovat a dávat květiny, když zrovna nikdo neměl čas, pravda, zapalovala jsem pozůstalým i adventní věnce na jejich hrobech a říkala si: „Proč to nezapálí?“ Jak říkám, pubescent, možná, že jim po mém zásahu mnoho věnců shořelo.

Omlouvám se.

A život šel dál a přinášel radosti i strasti tak, jak to bývá. V té době už mi zemřeli mí milovaní prarodiče, a tak jsem už nemusela jen tak bezcílně bloumat, šla jsem na hřbitov za svými, abych řekla: „Ahoj, tak jsem tady.“ A přitom jsem vnímala ten božský klid kolem, mám na strakonickém hřbitově našlapané stovky kilometrů.

Když bylo v životě zle a nevěděla jsem, co dál, vedla moje cesta vždy na hřbitov k jeho cestičkám, stromům a věčnosti.

Mezitím jsem se v regresi dozvěděla, že jsem v jednom ze svých minulých životů byla pohřbena v hromadném hrobě v gulagu, snad odtud pochází můj vrozený negativní postoj ke komunismu a totalitě, ležela jsem tam mezi těmi mrtvými a nebyl ještě mým dnům konec, snad odtud ta fobie. A také jsem byla zahradníkem a hrobníkem. Tak se potom nedivte, když otec ještě řečnil, že jsem dnes tam, kde jsem.

Ono ale v životě není nic náhoda. Byla jsem matřičkou, byla jsem i oddávající, stejně tak jsem před pár lety vítala i občánky. Dneska se tomu často směju, jak mám skvělou kariéru: všechny občanské obřady, od svatby přes děti k rakvi. Život je tak překvapující, tak přetékající všemi emocemi, a je jen na nás, jak toho využijeme.

Říká se: „Sedmkrát padneš, osmkrát vstaneš.“

Když mi trčela kudla v zádech od lidí, se kterými jsem ráda a čistě a s radostí spolupracovala, a oni přesto usoudili, že bude nejlepší se mě zbavit... A tak se také stalo. Podepsal se na mně režim totalitní i revoluční, podepsal se na mně osobní život, těžká, dlouhodobá a traumatizující rodinná dramata...

Všechno jsem ustála, a najednou to nešlo. A tak člověk jenom dýchá a modlí se. Ten rok si moc nepamatuju, jenom jsem věděla, že musím někam ze

Strakoníc do vyhnanství, abych se zachránila. Aby se mě už nikdo neptal a já nemusela odpovídat, protože pravda jednou stejně vyjde najevo a boží mlýny všechno semelou každému po zásluze.

Přestěhovala jsem se z rodných Strakoníc do Volyň, a tam jsem rok pomalu přicházela k sobě. A když jsem vážně nevěděla, jak a co budu dělat, jak vyjdu z izolace zase mezi lidi, jestli najdu sílu psát a vůbec pracovat, zazvonil telefon.

A já slyším: „Dobrý den, paní Brejchová, nechtěla byste nám dělat smutečního řečníka?“

Jak jsem se později dozvěděla, spíš se očekávala odpověď ne. Ale já jsem řekla: „Ano.“ A tohle jedno velké ANO mi, jak dnes s úsměvem říkám, zachránilo život.

O MAMINCE, HAVLOVI, SMRTI A SOUVISLOSTECH

Pohřby jsou událostmi, na které se nikdo z nás netěší, vždycky znamenají uvědomění si onoho opravdu posledního a definitivního loučení se s někým, kdo byl součástí našeho života a koho jsme milovali.

Přesto smrt, stejně tak jako narození, patří k věčnému koloběhu života, a když přijde, nezbyvá nám ostatním, kteří zůstáváme, nic jiného, než ji přijmout a pokorně se poklonit. Často tato slova říkávám při obřadech, protože je to tak: všechno se dá nějak překlenout, přemoci, zvládnout, ale smrt, ta se musí do slova a do písmene jenom přežít.

Přesto i ve smrti je naděje, protože duše je určité věčná, jinak bychom nikdy nezacítili jakési doteky našich milovaných zesnulých, neproletěly by nám kolem nosu jejich vůně a neslyšeli bychom vnitřní hlas, který říká: „Tohle nedělej, nebo jdi a udělej to...“

Nesnáším patos při obřadu, i tak je v pozůstalých tolik bolesti, není třeba přilévat olej do ohně, jak často jinde slychávám, přihlouplými básničkami. Stačí uklidňující slovo, vlídný hlas, naděje.

Chci být nadějeplný řečník, protože smrtí něco končí, ale něco také začíná. Když Bůh někde zavře dveře, jinde otevře okno.

V den obřadu lidé úplně zapomenou na čas. V bolesti si nedokážou představit, že se zase budou smát,

když budou na své milé vzpomínat, snad jenom u dětí srdce nepřestane krváčet nikdy, i když se rána postupně také zacílí. Přesto, jak mi říkala babička: „I kdybys měla deset dětí a přišla o jedno, je to stejné, jako když máš deset prstíčků a přijdeš o malíček. Budeš pořád žít, budeš pracovat, ale ten jeden prstík ti bude pořád chybět, když se na ruku podíváš. A je to stejné, jako když se podíváš na život zpátky.“

Já k tomu dnes dodávám: „Chlapa nahradíš, dítě ne.“

Milosrdný čas má jedinečnou schopnost. Jedině on dokáže postupně zacelit jizvy a vrátit do tváří radost. Vzpomínáme a smějeme se, v myslí se nám vybavují hlavně veselé nebo tragikomické příhody, protože takový je už lidský mozek, má tu úžasnou vlastnost, potlačovat smutek a vše zlé někam dožad, a naopak uchovat v paměti co nejvíce příjemných a veselých událostí.

Smrt je ve společnosti pořád tak trochu tabuizovaná, jako by nepatřila k životu. Ale patří: narození a smrt, věčný koloběh života... Zvláštní: sexu je všude kolem plno, smrti pořád nějak málo.

O smrti bychom se neměli bát mluvit a asi bychom se jí neměli bát. Protože smrt není zlá; myslím, že těžké je jenom umírání. A nejtěžší je ze všeho dlouhotrvající trápení, potom smrt bývá vykoupením.

Říká se, že před smrtí se člověku uleví. Asi to bude pravda. Moje teta, v posledním stadiu rakoviny štítné žlázy s metastázami po celém těle, která

se už nemohla vůbec zvednout, požádala maminku asi tak pět minut před smrtí, že si chce sednout. Ta jí jenom lehounce pomohla, seděla s ní chvíli, dívaly se na hvězdy, bylo to před Vánoce... Potom si teta položila na maminčino rameno hlavu, zavřela oči a zemřela.

Pořád mi maminka vyprávěla, jak lehounce se posadila, udělala něco, co už dávno nezvládala. Kdo ví, kdo jí podal tehdy ruku...Když člověk zemře, nezapomeňte otevřít okno, aby mohla duše odletět.

Když jsem začala pracovat jako řečník, chyběla mi tam u nás, jak říkám v sakristii, tedy kanceláři, svíčka za všechny ty duše, které doprovázíme. A tak jsem zavedla, že když začnou obřady, rozsvítím světýlko. A to hoří tak dlouho, dokud trvají obřady. Myslím, že jsou za to ti nebožtíci rádi. Zatím se tedy žádný nezlobil.

Vždycky, když jdu domů, chodím kolem jedné hrobky, na které můžeme číst: „TEPRVE V ZÁŘI SMRTI NABÝVAJÍ VĚCI SVŮJ PRAVÝ VÝZNAM.“

Pravda, ze které až mrazí. Vždycky mě napadne nějaká souvislost, vybaví se vzpomínka. Protože pravda taky je, že: „Světlo je nejlépe vidět ve tmě.“ (Konfucius)

Smrt je paradox. Něco definitivně končí, aby něco jiného mohlo začít. Jinde a jinak. Možná dobře, a možná úplně špatně. Někdy třeba musí někdo zemřít, aby druhý pochopil, a začal žít lépe.

Někdy se umírá pro to, aby konečně nastoupila pokora. Někdy smrt přinese radost, osvobození, dědictví, konec finančních útrap. Někdy se zdá, že nese jenom bolest, na kterou není léku. Všechno jednou přebolí, i ztráty z největších. O dětech jsem se už zmínila, ale maminka smrt s sebou nese ono posvátné přetržení pupeční šňůry. Najednou má člověk pocit, že zůstává na všechno tak nějak sám. Už se nemůžeme schovat pod její křídla, naopak: teď musíme pro své děti a vnoučata, často i pro partnera, roztáhnout křídla svá.

Když mi maminka zemřela (a já se k ní ještě vrátím), bylo to podobné, jako když člověk ztratí ruku. Ale pak jsem si připomněla její větu, ať pro ni nebrečíme, že bude mezi svými. Bylo to před Vánoci – a bylo to těžké. A rok na to, taky před Vánoci, jsem se najednou ocitla v jakési časové smyčce.

Bylo pár dnů před Štědrým dnem, já pekla cukroví, rohlíčky to byly, a v televizi právě probíhal přímý přenos pohřbu prezidenta Václava Havla. Brečela jsem do těsta jako želva. Jako by mi někdo utrhl druhou ruku.

Najednou bylo vše tak živé, zase jsem na chvíli cítila v srdci ten pocit pýchy! To, že jsem hrdá Češka, to jsem tehdy, ve svých dvaatřiceti letech, zakusila poprvé v životě. Byl to den jeho významného projevu v Americe

a tuším patnácti standing ovations od kongresmanů. A potom jsem vzpomínala na naše setkání v hotelu Bavor. Možná bych vám to mohla povyprávět...

To bylo tak: Kdysi, počátkem devadesátých let, měl přijet do hotelu Bavor i prezident Václav Havel.

Pozdvižení na vsi, jak jsem to tehdy pracovně nazývala. On měl totiž v hotelu pouze poobědvat, odpočínout si mezi návštěvou místní vojenské základny a já nevím čím ještě, a zase popojet dál. Ochranka byla předem seznámena s prostory, onen den šli do práce ti nejlepší kuchaři, pulírovalo se a všichni jsme se těšili, až ho osobně uvidíme. Když dorazil, ředitel nařídil všem z recepcce, kuchyně atd. stát před hotelem v koridoru. Bohužel na mě se nějak nedostalo, měla jsem zařizovat potřeby v recepci, hlídat telefony a fax, kdyby něco. Neumíte si vůbec představit, jak mi to bylo obrovsky líto.

Stála jsem tam, u pultu v opuštěné a tiché hotelové vstupní hale, a slyšela zvenčí otevřenými dveřmi, jak si pan prezident podává ruce, jak si povídá... A bylo mi do breku. Já, Havlovka tělem, duší i srdcem, nakonec ostrouhám! To jsem cítila jako obrovskou nespravedlnost.

Ale Bůh s člověkem mívá své úmysly, o kterých se nám ani nezdá. Začalo to tím, že prezident proběhl

rychle nahoru do kuchyně, obklopen ochrankou, a tak jsem ho sotva zahlédla. Ale odpojil se pan mluvčí Špaček, prý měl přijít jakýsi fax, který jsem mu dala, a zase osiřela. Všichni někam zmizeli, neznámo kam... Uběhla asi hodinka, a já stále sama. Najednou jsem ale viděla jednoho člena ochranky, jak jde dolů a rovnou ke mně a v ruce něco nese. Byla to kravata. Ano, pan prezident si nedal připravenou kachničku s dvěma druhy zelí, to se rozumí, a dvěma druhy knedlíků, ale prostě a jednoduše se na kachnu vykašlal, dal šéfkuchaři košem a s chutí si objednal smažák s hranolky a tatarkou. Jenže ouha! Tatarka šup, a byla na kravatě. Dostala jsem za úkol sehnat jinou, podobnou. Nedaleko byla prodejna, a tak to nebyl problém. Vyslala jsem spolehlivou pokojskou, která se našla. Kravatu jsme předaly, tím to ale nekončilo.

„Pan prezident si teď půjde na chvíli do pokoje odpočinout a potřebuje vyčistit kalhoty a boty, má je od bláta, jak byl u vojáků,“ pronesl bodyguard. A pokračoval: „Tak na to někoho sežeňte.“ No, nesehnala jsem, pokojská šla domů, nikdo z lidských zdrojů najednou nebyl, všude jako vymeteno, sehnala jsem jenom kartáče a hadr..

„Tak půjdete vy!“ zavelel. Vyschlo mi v krku.

A to už přicházel pan prezident s jiným členem ochranky, vzali mě s sebou k výtahu, ale tam jsem zůstala jenom s jedním mužem ochranářem a panem prezidentem. Stála jsem u hlavy státu na dvacet čísel

vzdálená a povídám: „No, pane prezidente, já nevím, jestli se mi to podaří dobře vyčistit, já jsem z recepcce a lepší kartáč tam nebyl.“

Podíval se na mě a s lehkým úsměvem odvětil: „Já myslím, že když zvládnete tu rrecepce, tak že ty boty zvládnete také, že?“ Smáli jsme se.

A potom výtah zastavil a jako dnes vidím číslo 306 na dveřích apartmá. Myslela jsem si, že ochranka půjde s námi. Kdepak, dveře jen odemkla a my s panem prezidentem vstoupili.

SAMA S PREZIDENTEM V POKOJI.

Neuvěřitelné! Asi tam nějaké kamery museli mít, ale ředitel tvrdil, že ne. A jak tam tak stojíme tváří v tvář, najednou slyším dotaz: „Tak jak to uděláme?“ A já na to: „Já myslím, pane prezidente, že bude nejlepší sundat si boty, já je vyčistím, a potom se dáme do těch kalhot, až se vrátíte,“ – to nikoliv z Hradu, ale z koupelny, kam se chystal.

A tak se i stalo. Pan prezident si sundal boty a šel na toaletu. Já jsem dala ruku do boty, vyleštila hrubším kartáčem bláto, potom ji přejela jemným hadrem, a bylo. Hlavou mi ale vrtalo, jak to udělám s kalhotami. Přece nemůžu hlavě státu říct, ať je sundá...

Když se pan prezident vrátil, navrhla jsem mu, ať si sedne na židli, a já mu ty konce kalhot – tentokrát byly dostatečně dlouhé – vykartáčuju.

Vsunula jsem pomalu ruku do prezidentské nohavice u kalhot, lehce se (ohh bože!) dotýkala prezident-

ského lýtka a kartáčovala jednu, pak druhou nohavici – a povídali jsme si. Nikdy na ten moment nezapomenou. Tak uvolněný hovor, tak lidské, a přitom tak výsostně uctivé... Však jsem před ním klečela, i když z důvodů zcela prozaických.

A potom se oblékl, ještě jsem mu upravila sako, vzal si ze stolu Camelky, podepsal mi srdíčkově svou knížku a šli jsme pomalu ke dveřím apartmá. Děkovala jsem a pronesla: „Pane prezidente, až já budu dneska vyprávět synovi, že jsem byla s vámi sama na pokoji a čistila vám kalhoty, tak tomu asi nebude věřit.“

A ty pomněnkové oči se roztomile podívaly, usmály se, a hlava státu poznamenala se smíchem: „No, to mu snad radši ani neříkejte, žže? Ještě by si myslel, že jsem nějaký prrase.“

Havla jsem milovala a milovat budu. A v prosinci vždycky dávám ke kříži svíčku i za jeho duši, protože on byl jediný politik v mém životě, který ve mně dokázal probudit aspoň na pár let hrdou patriotku, hrdou Češku, která se za svého prezidenta nemusí stydět.

Děkuji vám, pane prezidente! A děkuji i za těch pár báječných chvil s vámi a za větu, kterou jste mi tehdy řekl a kterou si často v těch nejtěžších chvílích života připomínám: „Naděje je stav ducha, který dává smysl našemu životu.“